

Dr. Čermelj Ljubo
Dvobratkova 6/II
LJUBLJANA
6 Komada

STRA

Nikada nisam bio nacionalan sovjetnik, niti nacionalista nisam bio — već prije sam bio rekao da sam već od svoje mladosti osjetio narodnost s njezine socijalne i prirodne strane — tlačenje narodnosti je za mene grijeh protiv čovjeka i čovječnosti. — TOMAS G. MASARYK.

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

NAŠA BORBA JE VRLO TEŠKA

A borbu za list, koju je pokrenuo Savez, smatramo jednom od najvažnijih. Nešto se uspjelo. Neka društva i neki povjerenici su počeli da odlično rade. Sakupili su nove pretplatnike i jedan dio stare pretplate su naplatili. Ali svaki pretplatnik za sebe mora da bude borac za našu stvar i svaki mora da znađe svoju dužnost prema listu. Radi toga smo ovom broju priložili čekovnu položnicu pa molimo sve one pretplatnike koji još nisu namirili pretplatu da to sada učine. Oni pak koji su u redu sa pretplatom, neka sačuvaju položnicu za kasnije.

ULAZIMO U ZADNJI TROMJESEC

Svim onim našim pretplatnicima koji ne vrše savjesno svoju dužnost upućujemo ovaj put apel s molbom da podmire zaostalu pretplatu. Neka malo promisle i prosude stvar, pa će ubrzo uvidjeti kakvu štetu nanose time jednoj nadasve potrebnoj i korisnoj akciji. Na njih se obraćamo. Točni i savjesni pretplatnici najjača su baza jednog ovakvog lista i prvi uvjet njegovog opstanka i napretka. Vremena su teška u svakom pogledu i baš zato moramo sa pojačanim elanom, čvršćom odlukom i jačom povezanošću na daljnji zadatak kojemu se ne smijemo i nećemo ugnuti. Kod toga treba da se svi naši redovi pokažu na visini svijesni svojih dužnosti. Među tim dužnostima gotovo sasvim je neznatna ona o savjesnom plaćanju lista. Ali ko niti to ne izvršuje, može li se računati da je svjestan i koristan član naše emigrantske zajednice?

Takvi naši pretplatnici valjda i ne slute da time dolazi u pitanje sam opstanak lista. Hoće li i smiju li oni dopustiti da do toga dodje? Odgovor njihov sigurno je: Ne!

ZATO: EMIGRANTI VRŠITE SVOJU DUŽNOST — SALJITE ZAOSTALU PRETPLATU!

Demografsko kretanje u Istri

Gazetta Ufficiale u br. 194 od 21. augusta ove godine donosi podatke o kretanju pučanstva u Istri i Puli. Iz statistike razabiremo razliku kretanja ljudstva u toku prvih šest mjeseci prošle i prvih 6 mjeseci ove godine. Koji su čimoci utjecali na mijenjanje broja poroda i sl. pitanje je posebnog članka. Ograničujemo se na vjernu reprodukciju statistike.

U julu ove godine bilo je 86 vjenčanja prema 99 isto mjeseca 1936. g. Ukupno je od januara do jula zabilježeno 1568 sklopljenih brakova prema 2079 u istom periodu 1936. Razlika: 511, u postotcima pad za oko 30 %. Živih rođenih u cijeloj Istri bilo je od januara do jula 3800 uz porast od 117 prema istom periodu prošle godine. U samo mjesecu julu zabilježeno je 510 poroda prema 499 u julu 1936.

Mrtvorodjenčadi: jul 1936 samo 7, u julu 1937. zabilježeno je 12. U postotcima: porast za 40 %. Od januara do jula 1937. bilo je 89 mrtvih rođenih, dakle za 8 više nego 1936. god.

Smrtnost: jula 1936 — 328, jula 1937 — 395; razlika — 67, što znači porast za 16%. Od januara do jula 1936. mrtvih 2312, 1937. u istom razdoblju 2513.

Imigracija: jula 1936. uselilo se 661 osoba, jula 1937. — 648.

Emigriralo, međutim, jula 1936 — 684 osobe, jula ove god. 754 osobe. U razdoblju od januara do jula 1936. iselilo se 5460 prema 5467 ove godine.

Podaci za Pulu.

Medju općinama od 50.000 stanovnika i više, Pula figurira slijedećim statističkim podacima:

Vjenčanja je bilo (računajući na hiljadu): 1935 — 9,9, 1936. godine 8, Pad za 2. Živih rođenih: 1935 — 18,5, 1936 — 18,9; mrtvih rođenih 1935 — 15,4, 1936 — 15,2.

U prvih 6 mjeseci 1936. sklopljeno 187 brakova, dok u istom razdoblju 1937. za 50 više. Prošle godine rođeno je 509 živih prema 463 ove godine. Dakle, broj brakova se povećao, a broj poroda u gradu pao apsolutno i relativno. Mrtvorodjenčadi bilo je 1936. samo 15 prema 25 ove godine. Mrtvih: 396 prošle godine prema 442 u 1937. (Značajno je vođenje imperijalističkih ratova u razdobljima ovako pojačane socijalne bijede.)

Uselilo se: 1936 — 1154 prema 1337 ove godine. Iseljenika bilo je (stalno u razdoblju od januara do jula) 1185 prema 1227 u 1937.

U Istri broj sklopljenih brakova je kroz godinu pao, u Puli (neznatno) porastao. Broj živih rođenih u Istri je porastao, ali isto tako mrtvorodjenih i umrlih. Odnos novorodjenčadi prema umrlima — 117 : 201.

U gradu je broj brakova porastao, dok je broj poroda pao, a broj mrtvorodjenih porastao. Pada u očii razmjerno jaki priliv doseljenih u Istru. Taj broj iznosi za prvu polovinu godine 1936. i 1937. — 1001 (po narodnosti: kolonizirani Talijani?)

Iz grada se je iselio više ove god. nego prošle (i to u Abesiniju, Španiju? ...).

Znamo da je demografsko kretanje pučanstva odraz vremena, ekonomskih, društvenih i političkih prilika neke zemlje i države.

ŽIVOTNE PRILIKE KRAPANSKIH RUDARA

Socijalna zaštita i mnogobrojne nesreće

Pula, sept. 1937. — U našem listu smo već više puta pisali o Krapanskom rudniku, a naročito u vezi sa mnogobrojnim nesrećama u posljednje vrijeme, koje sa posljednjom od 9 o. mj. već zauzimaju katastrofalne razmjere. Ovih dana smo imali prilike da razgovaramo s jednim rudarem koji je radio u tom rudniku. Po njegovom pričanju, prilike u rudniku su strašne i radni uvjeti nemogući. Radi se punom parom noć i dan i sve je kao bez glave. Na ništa se ne pazi, a najmanje na ljude koji moraju raditi pod najgorim uslovima. Plaća prvih radnika iznosi od 13.60—16.10 lira dnevno, ali uz sve odbitke ostane im za 30 dana rada oko 500 lira. Prilike su sve gore i gore, a rad sve više forsiraju. Treba imati u vidu i to, kazao nam je taj radnik, da su cijene osjetno poskočile, dok su plaće ostale iste. Uza sve ostalo, radnike špijuniraju na svakom koraku i hapšenja su na dnevnom redu. Zabranjen im je svaki slobodni međusobni saobraćaj. Većina radnika su Hrvati iz okolice, a ima i nešto Slovenaca, uz Talijane, koji su na boljim položajima i bolje plaćeni, a ima ih dosta velik broj.

Kod rudnika su sagradili malo mjesto s kućama za rudare. Kuće su sagrađene, kaže nam taj rudar, na nezdruvom mjestu i izgledaju kao prava rudarska kolonija. Higijenske prilike su vrlo slabe. Vlada se cijedi sa zidova, a i materijal od kojega su građene je vrlo loš. Sagradjene su više za paradu nego za stanovanje.

Radi takvih prilika nije čudo da medju radnicima vlada nezadovoljstvo i da razni špijuni imaju dosta posla.

NACIONALISTI POŠILJAJU ITALIJANSKE UJETNIKE U ITALIJU

Trst, septembra 1937. — (Agis) — Španski nacionalisti so pričeli pošiljati italijanske ujetnike, ki so se borili v nasprotnem taboru v Italijo. Pred kratkim je vlada generala Franca poslala prva dva taku ujetnika Mussoliniju, ki sta se borila v polku »Garibaldi«.

TEORIJA IN PRAKSA

Značilen članek vatikanskega glasila

Vatikansko glasilo »Osservatore Romano« je v zvezi s kongresom manjšin v Londonu v številki od 25. julija t. l. pod naslovom »Dinamismo delle minoranze« razpravljalo o manjšinskih problemih. Izvajalo je med drugim:

»Ako prečitamo poročila o zasedanju pred kratkim v Londonu zbranih manjšin, nas morajo osupniti glasovi, ki grajajo in obtožujejo moze in zablode »evropskega ravnotežja«, in krivice, katerih popravev se zahteva. Gre za nakopičeno strelivo, ki bi lahko postalo posebno nevarno onega dne, ko bi brezvestnost ali bojna povzetnost zanetila prvo iskro. Po tolikih vojnah, ki so se izvajale za uresničenje nacionalne ideje in v katerih je žrtvovalo svoje življenje toliko milijonov ljudi, da bi udeleževali skladanije države z narodom, šteje danes Evropa še vedno 40 milijonov ljudi, ki so vključeni v države tujih narodnosti! Če prištejemo k tem še neruske narode sovjetske Rusije, raste njihovo število še posebno. Teda je preko 80 milijonov ljudi, ki živijo v državah, ki niso njihove nacionalne države, ki živijo pod tujo vladavino, ki so vedno pripravljeni, prvo priliko, ki bi se jim nudila, izkoristiti v svoj prid. Narodne manjšine nimajo v nobenem mednarodnem organizmu besede. Društvo narodov je zgrajeno na suverenih državah in ta princip je — kljub znani klavzuli pakta Društva narodov — v praksi tako zvano manjšinsko zaščito oslabil in onemogočil. Kajti suverene države nočejo dopuščati, da bi se njihove suverenosti dotaknili neki organizem, ki bi moral poslušati tudi glas manjšin. Na zadnjem kongresu v Londonu se je trdilo, da se je položaj narodnih manjšin poslabšal. Ta trditev — pa naj bo resnica kakršnakoli — je resna. Vsekakor se mora manjšinski kongres v Londonu smatrati za novo svarilo, kot nov poziv na evropske narode: tu stojijo dejstva in pojavom nasproti, ki trenutno morda veljajo kot evropski problemi druge vrste, ki pa resnično prikrivajo žal preveč aktualne nevarnosti, katere so usodnejše, kakor one, ki se zdijo vidno na površju podivjanega političnega življenja Evrope«.

Umrla je velika prijateljica Istre MARIJA RUŽIČKA-STROZZI

Zagreb, 30 sept. 1937. — U Zagrebu je umrla Marija Ružička-Strozzi, prvakinja hrvatske dramske umjetnosti, u dobi od 87 godina. Marija Ružička-Strozzi je volila Istru i radila je za Istru. To je lijepo istakao i A. Freudenberg nad njezinim grobom istaknuvši da je sokolila i podizala »siroticu Istru«.

Radila je u Istri — nastupala je u Puli, Pazinu, Voloskom itd. U Istru je donosila hrvatsku umjetnost i sa improviziranih kazališnih dasaka podizala je vjeru istarskog čovjeka. A nastupala je besplatno, jer je sav prihod ustupala »Družbi sv. Ćirila i Metoda za Istru«. Ona o tome piše 1907 svojoj prijateljici Boženi Fričvoj u Prag:

»Pitaš me, što znače imena »Ćiril i Metoda«. To je društvo koje priređuje po Istri dobrotvorne predstave, a ukratko ću ti prikazati svrhu svojih gostovanja. Istra i Dalmacija svojim hrvatskim jezikom bore se protiv Talijana i t. zv. Talijanaša. U Zadru, Splitu, Trstu sam ja sa svojim društvom izrekla prvu hrvatsku riječ. Zbog uspješnih gostovanja zovu me posvuda od milja »dobra prijateljica istarskih sirota«, a ja ljubim tako siroticu Istru«.

I »dobra prijateljica istarskih sirota« je zaista ljubila »siroticu Istru«. Istra nije to zaboravila i neće zaboraviti.

Istra se danas klanja uspomeni Marije Ružičke-Strozzi. »Dobro prijateljice Istre« će zahvalni Istrani zahvaljivati i preko groba za riječi ljubavi i hrabrenja i uvijek će nositi u srcu njezin mlo lik i njezine riječi nade i vjere.

SIROTTI SPET STRAŠI...

Trst, septembra 1937. — (Agis) — Sirotti je ime je še dobro v spominu našim čitateljem izza časov, ko je bil odstavljen zadnji naš goriški nadškof dr. Sedej, ki pa je s prihodom današnjega nadškofa Margottije spet prišel z dnevnega reda. Pred dnevi je bil prestavljen iz malega semenišča v Kopru msgr. Fornasaro, ki je načeloval zavodu kot rektor, in bil imenovan za knjigovodjo v tržaški škofijski pisarni. Ker se je istočasno pojavil v Trstu Sirotti, so se začele razširjati govorice, da bo spet imenovan za rektorja malega semenišča v Kopru, v katerem se na notranji gimnaziji pripravlja za duhovni poklic naša tržaška in poreške škofije.

PREISKAVE V VIPAVSKI DOLINI

Gorica, sept. 1937. Med 8 in 10 avgustom so oddelki policije, orožnikov in milice po noči obkolile vse vasi od Crnič do Kamenj v Vipavski dolini. Na vse zgodaj zjutraj, še preden se je zdanilo, so se pričele hišne preiskave in sicer kar v 40 hišah naenkrat. Preiskovali so vse kotečke. Preiskava je prebivalce silno razburila. Našli niso ničesar razen kakega zarjavelega bajoneta ali podobnega. Še nekaj dni po preiskavi so patrolje milicnikov nadzorovale vse ceste, ki peljejo v te vasi. Kaj je bilo vzrok te velikopotezne preiskave ni znano.

DOGODEK OB MEJI

Logatec, septembra 1937. (Agis). — Ob nekom obmejnem cestnem prehodu sta se pred kratkim sestali dve sorodnici, ki se nista videli že delj časa. Ona, ki je prišla z onstran meje se je zglasila pri službojučem italijanskem stražniku v stražnici in prosila za dovoljenje, da bi smela govoriti s sorodnico, ki je stala tostran. Stražnik pa je sestanek odklonil, nato pa dovolil petminutni razgovor pod pogojem, da bosta sorodnici govorili le v italijanskem jeziku. Stal je poleg njih z uro v roki in skrbno pazil na to, da sta se razgovorjali samo v v sredi razgovora poslovti.

Urbanac — Urbani in slovenščina

»Il Piccolo della Sera« z dne 26. avgusta je prinesel daljši članek Urbanca — Urbana o F. S. Finžgarju in K. Meškcu pod naslovom »Due scrittori sloveni amici dell'Italia«. Članek vsebuje življenjske pisateljevo in obravnava na kratko njihova dela ter se ustavlja pri kakšnem njihovem delu, ki se ozira na Italijo. — Zopet nas je pri tem neprijetno dirnilo, ko smo videli, da so naša lastna imena precej spoštevani in napisana tja v en dan, kakor da bi bile od pisca, ki prav nič ne obvlada slovenščine. Seveda je pri tem uverljivo, da manjkajo črke ž, č, š. Toda v sami in enostavni transkripciji bi bil lahko pisec bolj dosleden. Prepisali smo ta imena, od katerih se nam zdijo nekatera kar smeodna: Bosidar Borko, Doslovize, Bresniza, Antonio Askerz, Divji lovez, Prescern, Slovenske Górzice, Slovenjgradec, Ljubljanski Šeon. Ali res ni mogoče prepisati slovenskih imen? (Agis).

TRŽAŠKA INDUSTRIJA ZA AVTARIKO IN OKREPITEV IMPERIJA

Važna seja pokrajinskega sindikata v Trstu.

Trst, sept. 1937. (Agis). Pretekli teden se je vršila v Trstu generalna seja pokrajinskega sindikata. Po običajnih otvoritvenih formalnostih in slavonskih duceju, je glavni govornik izjavil, da je njih organizacija srečna, ker je prispevala k ustanovitvi imperija, bodisi s svojimi tovariši, ki so delali na suhem v organiziranju najintenzivnejšega dela za pripravo vojnega materijala, kjer so se voditelji in industrijalci pokazali neutrudljive, bodisi kot voditelji na trgovskih ladjah. To smatra govornik kot prvo dejstvo, ki ga mora povdariti v zvezi z dogodki zadnjega leta, pozablja pa povedati koliko so ta podjetja, pri katerih so tako vneto delali lani, prinesla čistega v žep. Drugo važno dejstvo pa je ustanovitev novega industrijskega centra s postavitvijo destilacijskih in rafinerijskih naprav v Zavrliah, ki da so med največjimi v Evropi. Pri tem povdarja zahtevo italijanskega gospodarstva za osamosvojitve, kar je tudi odredil duce.

OBSODBA PODMELŠKEGA ŽUPNIKA

Gorica, septembra 1937. — (Agis) Pred kratkim je bil župnik iz Podmelca Sorli postavljen pod policijsko nadzorstvo za 2 leti.

NAŠA EMIGRACIJA

Ispravak S. K. »Istra«
u Novom Sadu

Novi Sad, sept. 1937. U broju 37 lista »Istra«, u ovoj rubrici objelodanjen je članak iz pera novosadskog saradnika lista »Istra«, kojim se napada Kuglaški klub »Istra« u Novom Sadu zbog sudjelovanja na pretenstvenim kuglaškim utakmicama 5 i 6 septembra o. g., koje su bh dana održane u Novom Sadu za pretenstvo Kuglaškog Saveza Kraljevine Jugoslavije.

U broju 37 lista »Istra« taj isti saradnik, povodom napred spomenutog članka, daje objašnjenje o tome, da se onaj članak ne odnosi na Kuglaški S. K. »Istra« već na proslavu Nogometnog S. K. »Istra«, koja je lih dana održana u Novom Sadu.

Naš nogometni S. K. »Istra« je zaista održao svoju skromnu proslavu 5 i 6 septembra o. g. iz razloga što je baš za te dane dobio »termin« od Novosadskog nogometnog pomsaveza, kada su odložene sve kvalifikacione utakmice.

Proslava je održana uz sudjelovanje I. razrednih klubova i to: S. K. »Sloga« iz Bačke Palanke, »Jugoslavija«, BASK iz Beograda, »Nak« i »Vojvodina« iz Novog Sada i drugorazredni klubovi: »Trgovacki« i »Tekstilni radnik« iz Novog Sada.

S. K. »Istra« na svojoj proslavi, 5 septembra, održao je nogometnu utakmicu protiv I. razrednog S. K. »Sloga« sa rezultatom 4:2 za »Istru«, a u večer, kompaktno, učestvovala na bakljadi, koja je priredjena povodom dana rođenja Nj. Vel. Kralja Petra II.

Drugog dana, 6 septembra naš klub »Istra« nije igrao, baš zbog toga, što je taj dan posvećen bazovičkim žrtavama. Toga dana prije podne naše članstvo i delegati klubova uzeli su učesća na vojničkoj smotri i svečanoj sjednici Novosadskog sokolskog društva, koja je priredjena u Spomen-domu Kralja Aleksandra I Ujedinitelja, a zatim čestitajući kod zamjenika bana Dunavske banovine Poslije podne, članovi matice društva »Istra« i njegovih sekcija, prisustvovali su nogometnim utakmicama stranih sportskih klubova, koji se te utakmice posvetili u čast i korist proslave našeg S. K. »Istra«, no bez učesća našeg kluba, jer za pravo, naša proslava obavljena je 5 septembra, a ne 6 septembra kako se to u listu iznosi.

Dakle terdnja saradnikova, da je naš klub igrao i 6 septembra neistinita je.

Ujedno izjavljujemo, a to je na žalost istina, da u našem S. K. »Istra« imademo samo jednog jedinog igrača Istranina. Emigranti i to samo nekolicina, zastupljeni su u upravi te naše sportske sekcije, dočim svi ostali igrači i članovi uprave su ovdašnji građani.

Ovoliko opravdanja našeg radi na članke saradnika lista »Istra« iz Novog Sada.

A. M.

Pomerski „Dopolavor“ i pomerski putovi

Pula, septembra 1937. Nijesmo bili pogrešili, ili da se bolje izrazimo, pogodili smo bili, da će osnutkom »dopolavora« u Pomeru iz sebičnih razloga nastati svadja. Dvije porodice: »Matesinova« i »Cotičina«, natjecale su se koje se pokazati boljim patriotima. Slav Cotičin je dao svoju kuću besplatno za »dopolavora«, a kavaljer Matesinov Emelio dao je dio svoje kuće za fašista. Dva tekmarca gledali su, koji će više terabitivati Pomerce, Svakako pod krinkom valjanit patriota.

Slav Cotičin, mislio je da kao vrijedni patriota može raditi što ga je volja, pa se usudio unikatirati pečata od centrale mljeke u Puli i poslati svoje krive, jer je tako iz posudja centrale mljeke uzimao pravo mljeko i nadoknađivao vodom. On je opskrbljivao mljekom koloniju balila na Stojt u Puli. Ušli su mu u trag i kaznili su ga na 15 mjeseci zatvora i 10.500 lira globe. Ustegli su mu i fašističku iskaznicu.

Poraz za »Cotičina« a pobjeda za »Matesinove«. I tim porazom utknjen je dopolavoro kod Cotičinih, a prenesen će biti u Hrvatinovu kuću, par metara daleko od fašista i Matesinove »ostarije«. Tako će Matesinovi moći prodavati više vina dopolavoristima, jer dopolavoro u Pomeru nije kulturna ustanova, već leglo pijanica i sličnih stvari. Tu veliku pijansku ustanovu blagosloviti će u nedjelju naš krevni »prijatelj« pop Franca.

Pod vodstvom Matesinog kavaljera Erminija rade se velike pripreme za nedjelju. Popravljaju se putevi i to samo u »selu«, a na »vrhu« ništa. Pomeri rade besplatno, a valjda će pomerski kavaljer inkasirati novac za sebe Kavaljer hoće da bude sve u redu oko dopolavora, fašista, a ponajviše oko njegove kuće. On hoće da gazi po tvrdomu drumu, kao što je gazio njegov djed po pločniku — salitu. Uza sve to u »selu« bilo uvijek blata i vode. Pravo je imao onaj Prematurac pok. Marjin Slipi, stric velečasnog Pavla, kad je bio ispiovao pomereima:

Hvale se pomerske dvojke,
Da će njima selo salizati.
Druga sela da će tako stati:
Doleti će voda iz Vedorne,
Zaplivat će one kuće dolnje,
Doleti će voda iz Rudine,
Odrijet će im iz grada slaninae.

Neka za to i pomerski kavaljer pazi, da ga jednoga lijepoga dana nekuda ne odnese voda.

„OBZOR“ O KNJIZI JOSE DEFRANČESKOGA

Zagrebački »Obzor« od 30 o. mj. donosi u feljtonu:

Knjiga »C. i K. ratni logori«, koja je nedavno izašla u Osijeku, obradjuje zanimljivo, ali široj hrvatskoj javnosti vjerojatno malo poznato poglavlje: evakuaciju gradskog i seoskog stanovništva južne Istre kroz pune tri ratne godine. U maju 1915 (par dana prije ulaska Italije u rat) moralo je nekoliko desetaka tisuća naroda iz Pule i svih okolnih sela — bile su to većinom žene, stari i djece, jer su mladići i muževi nosili već pušku ili su bili zadržani u puljskom ratnom arsenalu — napustiti svoje domove, da se u njih vrate tek u proljeće 1918., kad je bilo jasno da tom izloženom kraju ne prijeti više nikakva opasnost. Te tri godine teškog života, koje su ratni bjegunci proživjeli djelomično u Madžarskoj, zatim u gmündskom logoru, a najvećim dijelom u selima Donje Austrije, Češke i Moravske, prikazuje Defrančeski u obliku uspomena, jer je i sam — kao malo dijete — prošao sve nevolje života ratnog bjegunca. Pri tom se mladi autor koristio ne samo svojim osobnim uspomnama, nego mu je dobro došlo i memoriranje nekih njemu najbližih, starijih bjegunaca, a našao je neke zanimljive i širem krugu bjegunaca inače nepoznate podatke u knjizi »Gmünd« ukrajinskog pisca Vasilja Makovskog.

Defrančeski se međutim ne ograničuje samo na to, da prikaže evakuaciju i život u prisilnom izgnanstvu, nego nastoji da čitatelja upozna sa svojim krajem, s ljudima i njihovim životom. Osobito nastoji da ocrta atmosferu u prvim danima rata, kao i kasnije kad nas vodi kroz madžarska sela, gmündski logor i druga boravišta bjegunaca u Donjoj Austriji, Češkoj i Moravskoj. Zbog toga ćemo u knjizi, koja je napisana u lakom pripovjedačkom tonu. (Defrančeski je novinar) naći opisa s historijskim reminescencijama, kao i geografskim, statističkim i gospodarskim objašnjenjima. Autor se rado služi dialogom, koji je kadkad neprimodan i patetičan, ali na momente daje maha i svojoj fantaziji i imaginaciji, pa mu na mjestima uspijeva izazvati kod čitaoca i dublje književne emocije.

Usporedo sa životom bjegunaca, Defrančeski prikazuje i život onih, koji su ostali kod kuće u gradu i okolici. To su najvećim dijelom samo vojnici mornari i arsenalni radnici. Ovi posljednji u

najužoj su vezi sa svojim obiteljima u evakuaciji, pa se život i jednih i drugih i ne da prikazati odijeljeno. Ti su radnici ne samo hranitelji svojih žena i djece, nego i ona živa veza, koja spaja bjegunce s njihovim domom i koja kod njih diže vjeru u povratak.

U ovom trogodišnjem izgnanstvu doživjeli su bjegunci razne nevolje, koje nije teško zamisliti, ako se sjetimo da je to bilo ratno doba, da je pretežni dio bjegunaca bio bez potrebnih sredstava (pitanje redovitih novčanih podpora bilo je tek kasnije uređeno), da se radilo isključivo o ženama, djeci i starijima u tudjoj sredini čiji jezik nisu poznavali. Položaj u Madžarskoj bio je općenito težak, ali u usporedbi sa stanjem u barakama u Gmündu, bio je ipak kakav-takav. U Gmündu je položaj bio naprosto nepodnošljiv. Dotadanjim nevoljama pridružila se zima, hrana je bila očajno slaba, a k tome se pojavila i bolest, koja je upravo kosila živote male djece i neopornih staraca. Sigurno nema malo veće obitelji, koja ovdje nije ostavila po jednog ili više svojih članova. Po Gmündu i njegovim logorima nazvao je autor svoju knjigu, čije su najpotresnije stranice posvećene upravo tom gradu na austrijskoj granici prema današnjoj Čehoslovačkoj.

U Gmündu je bilo bjegunaca različitih austrijskih narodnosti: bilo je Talijana, Slovenca, Hrvata, Ukrajinaca. Ovima je taj grad sigurno ostao u najkrvavijoj uspomeni, jer su u njemu najdulje boravili. Hrvati su ostali u tim barakama samo nekoliko mjeseci, ali i to je bilo dovoljno da još i danas s grozom pomišljaju na proživljene nevolje.

Daljnje dvije godine proboravili su bjegunci u Donjoj Austriji. Taj je dio ispao u knjizi kraći od prijašnjih poglavlja, a isto tako su u zbijenom pregledu dani događaji od proljeća 1918., kad su se bjegunci vratili svojim kućama, do konca mjeseca listopada, kad je buknuo prevrat, koji je imao osobiti odjek upravo u Puli kao središtu ratne mornarice bivše monarhije.

Knjiga »C. i K. ratni logori« rezultat je ozbiljnih pišćevih nastojanja i ambicija, da pruži knjigu, koja će imati dokumentarnu vrijednost, a koja će moći zainteresirati i širi krug čitalačke publike. Tek je šteta da su se podkrale tolike jezične i tiskarske pogreške, pa i neke pogreške s imenima historijskih osoba, koja se spominju u knjizi.

KONVENCIJA Z ITALIJO

Eden naročnik nam piše:

Leta 1929. je sklenila naša država konvenciju z Italijo radi bolniških blagajni, še danas pa ni sklenjena konvencija o zvezi pokojninskih zavodov. S tem so nekteri zasebni uradniki in njih družine hudo prizadeti. Samo en primer: Že umrli zasebni uradnik je bil zavarovan pri Pokojninskem zavodu v Ljubljani 59 mesecev. Ako bi bila trajala doba zavarovanja 60 mesecev, bi imala vdova z dvema nepreskrbljenima otrokoma pravico do pokojnine. Dotični zasebni uradnik je pa bil pred vojno zavarovan v Trstu pri zavodu »Instituto pensionie« in sicer kakih 30 mesecev. Če bi obstojala konvencija z Italijo bi se morala tudi doba tržaškega zavarovanja primerno upoštevati in vdova bi imela pravico do pokojnine. Kakor slišimo, je Českoslovaška že davno sklenila tako konvencijo. Tudi za nas bi bil sedaj ugoden čas. Prosimo merodajne faktorje, posebno naše poslance, naj bi posvetili temu vprašanju vso svojo pozornost in zastavili vse moči, da se ta nujno potrebna konvencija čimprej sklene in s tem reši mnogo rodbin morečih skrb za obstanek.

— V Argentini je 26. avgusta t. l. podlegel sušici naš rojak Josip Komel, doma iz Gorice. Za njim žalujete žena in hčerka, ki sta pred tremi leti odpotovali domov. Naj počiva v miru, žalujocim naše sožalje! — (Agis)

— Gorica. — Štiriletna Jospina Merič je tako nesrečno padla pod avto, da so jo morali prenesti v bolnico v zelo težkem stanju.

— V Dessié je nenađoma umrl gen. Carini. Mussolini je izjavil vdovi svoje sožalje, v katerem je poudaril med drugim, da je bil pokojni zvest fašist do zadnjega in vdan sluga režima.

— »Piccolo« z veseljem javlja, da se je podrla streha v paviljonu Društva Narodov na pariški razstavi, ker se je nabralo na njej preveč vode, ki je streha ni mogla vzdržati. Z veseljem dostavlja, da se je s streho polumila tudi zastava Društva narodov.

— Fašistični direktorji, ki je zboroval v Rimu pod predstvom Staraceja je najprej poslal tovariški pozdrav legionarjem »prostovoljcem« v Španiji.

— Iz Vodica su morali otići u Španiju kao »dobrovoljci« braća Anton i Božidar Ribarić. Ier su na općini rekli majci, da će iol oduzeti potporu od 50 lira mjesečno, ako iol sinovi ne odu.

— V Aidovščini so arotirali Marijo Picek, staro 40 let, zaradi žalitev, ki jih je izrekla proti občinskemu tajniku Lovrencu Tarozzi-u.

Rekordi komisarja Bicchija v Tolminu

Tolmin, sept. 1937. — Stevilnim rekordom američke vrste se lahko prišteva tudi Bicchijev bivanje na Tolminskem. Zamjenjavanje laskega uradništva na Primorskem je bolj na dnevnom redu nego u starih pokrajinah. Izjemo so le redke, a izjema med izjemami je Bicchi s kakšnim zaslugami je ta »cavalliere« dosegel takšen rekord? Znan je kot velik nasprotnik slovenskega življa, kar je tudi v resnici, a to le kolikor se tiče njegove osebene koristi. Med našim ljudstvom je bilo in je še našeto hujskih zaprizenec, ki resnično mrzijo slovensko ljudstvo in delajo za italijanstvo, a nitke ni dosegel rekorda, ki ga je dosegel Bicchi. Morda je dober fašist? Enako kot je nasprotnik ljudstva. Vsi oni, ki ga poznajo, pravijo: »Bicchi je maček«. To pove vse in odkrije vso mudrost, s katero je komisar dosegel svoj rekord.

Tolminsko je za Bicchija pravi Eldorado. V njegov delokrog spada približno vse bteše tolminsko glavarstvo. Na meji tega delokroga je postavil gost plot, da ne pride nič skozi in preko njega. Kadar pride nov kvestor ali nov prefekt, tadaj je Bicchi potuhnen in oprezen. Izuka jo vedno, zato se obdrži. On je glavni predstavnik oblasti, zato si je znal spretno navezati vse ostale krajevne predstavnike zakona. Na ta način ostanejo vsi njegovi grehi tostran plota. Čestokrat se pripeti, da mu nekdo dela sgago, in ljudje prihajajo k sapi, češ, morda le pojde ta vrag; a zmagu pa je vedna na komisarjevi strani. Ker ima prvo besedo pri vsaki stvari, ima tudi dovolj prijateljev, ki so ljudje njegove viste.

Bicchi hodi vedno na lov, a nitkoli ne plaća lovskoga dovoljenja. Kdo pa naj bi vprašal njega, Bicchija, po dovoljenju? Predsedniku lova žrtuje nekoliko navidezne naklonjenosti, in to se mu zdi dovolj. Komisar potrebi najveć divjačine. Lovi tudi v prepovedani dobi. Pa naj se kdo drzne opozoriti gospoda komisarja na to! Ko je neki lovec videl, da je Bicchi ubil srno ob nedovoljenem času, je opozoril njega in agenta, da ju naznani. Kaj je dosegel, ker se je drznil tako nastopiti? Dosegel je, da so mu začeli delati preiskave, ga nadlegovali v vseh ozirih, ga odirali v vseh mogućih opravkih. Povzročili so mu ogromno škodo. Kaj je hotel siromak u svoji preprostosti. — nasei je komisarju primeren dar, da si je pridobil njegovo naklonjenost. Represalije je bilo takoj konec, a povzročeno škodo je moral vendarle trpeti.

Kadar vzame komisar na piko mesarja, trgovca, gostilničarja, kmeta ali delavca, tadaj ga smatra za »antitalijana«, dokler se prizadeti primerno ne odkupi. Komisarijevi agenti nadlegujejo vsakogar toliko časa, dokler ga izmudrijo. Vsak trenutek pridre agenti v hišo, kakor bi iskali najnevarnejšega zločinca. Stikajo po kotih pregledujejo vse natančno in, če nanese prilika, mu prizadevajo škodo. Ko pa dobi komisar primerno odkupnino, tadaj je »antitaliano« spet najboljši »patriota«. Tako dobiva Bicchi vina, mesa, piščancev, masla, kozličkov in ljudje imajo mir pred njim. Bicchi pa izkorišća tudi drugate — »prijateljstvo«. Iz teh pristljenih prijateljev izsiljuje krivične in lažnjive ovadbe proti drugim občanom. Kdor se mu upira in se ne mara udinjati takl umazani službi, tvega, da izgubi Bicchijevu naklonjenost. To je komisarjeva taktika, da ima mnogo prijateljev, ki go sovražijo iz dna duše, a se ga tudi boje, da bi v nikakem slučaju ne pričali proti njemu. To teroristično mrežo ima razpeto prav sprelno čez vse Tolminsko.

Če bi na tem mestu naštevali vse posamezne slučaje in vse represalije proti našim ljudem, bi ne prišli do kraja. Bicchi je maček in represalije se vrše na lok način, da jih nitke ne opazi, kakor nitke ne opazi darov, ki jih dobiva.

Mož pa ne išče samo darov, marveć tudi ženske. Spreten je tudi pri teh rečeh. Ni dolgo, ko nekemu dekletu ni hotel dati polnega lista, ker se mu ni maralo udati.

Radi tega rekorda trepete vso Tolminsko v gnev in molči, ker ne vidi izhoda. Ta maček bo s svojim glasovitim italijanstvom izzval silen srd ljudstva, ki tli že leta in je neopazen. kakor vse komisarjevo postopanje in bogati darovi v denorju in šampanju.

NARAŠĆANJE JUGOSLOVANSKIH TERJATEV V ITALIJI

Ljubljana, septembra 1937. (Agis) Med tem ko znaša star klirinški dolg Italije napram Jugoslaviji 41.6 milijona lir, se je z augustom začel naglo dvigati dolg novega klirinškega prometa, ki je znašal koncem meseca avgusta 7.7 milijonov lir, v prvi četrtini septembra pa se je dvignil na 11.5 milijonov lir, to je 26.5 milijonov dinarjev. Tako znaša skupen dolg Italije naši državi neka nad 53 milijonov lir ali 122 milijonov dinarjev. Zaradi narašćanja terjatev morajo jugoslovenski izvoznici čim dalje već časa čekati na izplaćila svojih terjatev.

SPET POLICIJSKO NADZORSTVO

Tolmin, septembra 1937. — (Agis). Iz Podmelca poročajo, da je tamkajšnji župnik Sorli dobi u zaćetku septembra policijsko nadzorstvo za dve leti. Povod za to kazen so oblasti dobile v tem, ker je s priznice kritiziral nemoralno obnašanje otrok u nekatereh počitniških kolonijah po Tolminskem.

ZAHVALA ČEHOSLOVAČKOG POSLANIKA U BEOGRADU

Od čehoslovačkog poslanstva primamo: »U danima žalosti i tuge čehoslovačkog naroda, iskazali su svi slojevi jugoslovenskog naroda svoje sauečešće nad gubitkom prezidenta Oslobođioca T. G. Masaryka u tako velikom broju, da čehoslovačkom poslaniku nije moguće zahvaliti na ovim izrazima svakome posebno. Služeći se stoga ljubaznošću štampa, tumačim cijeloj jugoslovenskoj javnosti i svakome posebno u ime čehoslovačke vlade i cijelog čehoslovačkog naroda najdublju zahvalu i harnost na iskrenim izrazima i dubokom sauečešću, koje je jugoslovenski narod ovom prigodom tako spontano iskazao.

Dr. Václav Girsá,

izvanredni poslanik i opunomoćeni ministar
Čehoslovačke Republike u Beogradu

MROSLAV ANŽLOVAR OSEMDESETLETNIK

Miroslav Anžlovar se je rodio u št. Vidu pri Stični. Po ljudski šoli je napravio 4 gimnazijske razrede u Ljubljani, pripravnik na na Proseku, nakar je stopil na drž. učiteljske v Kopru. Bil je izredno nadarjen in vedno odličan dijak. Leta 1879 je položil z odličnim uspehom maturo.

V času, ko je Anžlovar študiral v Kopru je baš začelo prebujevanje za naš istrski narod. Pojavili so se Dobrila, Spiničič, Mandič, Laginja, Trinajstič. Idealni učitelj se je odločil, da žrtvuje vse svoje moči ubogemu istrskemu narodu. Prvo učiteljsko službo je nastopil v Kubeđu (občina Dekani) pri Kopru in je bil na tej šoli prvi učitelj. Nato je služboval četrt stoletja v Boljuncu (občina Dolina) pri Trstu.

Iz Boljunca je bil premeščen v Marežice pri Kopru in leta 1912 upokojen. Od upokojitve do leta 1929. je živel v Trstu, a od leta 1929. dalje živi v Grahovem ob Bači (danes pravijo temu: Grazovo-Serravalle).

Vsi, ki smo poznali g. Anžlovarja, njegov značaj, njegovo močatost, poštenost, marljivost, delavnost in zavednost, se ga ob njegovi 80 letnici hvalečno spominjamo, zlasti njegovi učenci. Iz srca mu želimo še mnogo, mnogo lepih in sončnih dni.

»L'EUROPA ORIENTALE« O ANTI DUKIČU

Povodom književne 50-godišnjice Ante Dukića objavio je Oscar Randi u posljednjem dvobroju VII—VIII revije »L'Europa Orientale« bilješku, u kojoj govori s toplim priznanjem o književnim djelima jubilarca.

KRSTNA PREDSTAVA »VINIČARJEV«

Ljubljana, septembra 1937. (Agiš) Krstna predstava drame »Viničarje«, ki je delo našega rojaka in znanega pisatelja J. Pahorja, bo v ljubljanski drami v torek 28. t. m. Delo je izvirna slovenska drama in je vzhudila med dramskimi obiskovalci pozornost, pa tudi med ljubljansko gledališko kritiko.

POVJESNE RASPRAVE PROF. ŽICA

Već smo više puta registrirali razne rasprave iz kulturne povijesti Istre od prof. Nikole Žice objavljene u revijama i feljtonima dnevnih listova. U posljednje vrijeme je opet prof. Žica objavio odužu raspravu »Rovinjsko selo u Istri« u feljtonu zagrebačke »Hrvatske Straže«, a u brojevima toga lista od 27, 28 i 29 prošlog mjeseca objavio je raspravu pod naslovom »Posljednji austrougarski car prema Italiji i Jadranskom pitanju«.

ISTRA SE MIJENJA

3. BARBAN I BRBANSTINA

Sve se preokrenulo. Prije je sa udaljavanjem od Labina prema Puli rastao promet, blagostanje, civilizacija. I sad je donekle tako. Od Labina i na drugoj strani Raše od Barbana pa dalje, prema Puli sve je zemlja bolja i bolja, na Krništini, u Mrčani, na Vodnjaništini, u Valturi zemlja je sasvim dobra. I tamo gdje je zemlja dobra i ima je dosta, ostaje zemlja još uvijek osnova egzistencije, ako je njezin značaj ekonomski i društveno sve manji. Samo je nekad privlačila Pula i promet i ljude, sad je tu Labin, Krpan i Vines.

Tu, od Raše do isušenog čepića i tamo do Kršana postoje danas neke mogućnosti razvoja u jednom drugom pravcu, nego oko Labina. Na Labinštini razvijati će se radništvo, možda će biti zlatna uglja na obim obalama raškog zaliva izazvati stvaranje i drugih industrija. Na svaki način aglomeracija stanovništva oko Labina uticat će u pravu razvoja industrije za prehranu. Labinski pekari već sada sjajno rade. Zgrčene žene prenose na plećima mjesto bremena ne bremena kruha iz Labina u rudarska naselja, osobito na Vines i na Štalije. Potrošači — radnici sa rudnika stvarat će osnovu i za razvoj intenzivnih

NAŠA KULTURNA KRONIKA

NAJNOVIJI ROMAN VIKTORA CARA EMINA

Zagrebačke »Novosti« donose da je ovih dana naš odlični pisac Viktor Car Emina završio svoj roman »Presječeni puti« na kojemu je radio pune dvije godine. Glavna je ličnost u romanu proslavljeni branilac Klisa Petar Kružić. Pisac voli svog junaka, inače malog plenića i beskućnika, koji je u djetinstvu morao da bježi pred turskom najezdom i da ostavi svoje rođeno ognjište. Uznosi u romanu i divi se njegovoj bezgraničnoj ljubavi k onom kliškom kamenu, divi se i njegovoj upornosti, samoprijegoru i krajnjoj poštivosti, kojom brani onaj svoj kameni ideal. Kružić je od 1527 do svoje herojske smrti boravio sa svojom porodicom onkraj Učke, u Kaštelu Lupoglavu, što mu ga je dao u zakup kralj Ferdinand i tako je kliški junak i Istru povezo sa svojom besmrtnom slavom.

Gospoštija lupoglavka graničila je sa mletačkim dijelom Istre, ali Kružić je sretno Veneciju i na moru, pod Klišom — i svuda, i gdje je mogla, Venecija mu je presjecala puteve, košto su mu ih presijecali i Turci, i njemački, pa i neki naši hrvatski velikaši, i sam kralj, kome je služio odano i vjerno. Petar Kružić nije u Carevu romanu sam glavni junak. Ima u romanu i drugo jedno lice, njemu po krvi vrlo blisko. Venecija je na nj naišla na svojim lagunama, uhvatila ga je u svoje čarobne mreže, uštrcala je u njegovo srce poneku kap za-

sladenog amoralnog shvaćanja onoga doba, oduhovljenog u svom najvećem pretstavniku Aretinu.

U romanu je naposljed i Istra sa svojim poštivnim Pavlincima i svećenicima glagoljasma, koji su Caru — kako se iz njegovih riječi vidi — prirasli srcu. U dane, kad počinje roman (god. 1532), stupa na biskupsku stolicu u Puli Giambattista Vergerio, brat Pierpaola, koga Latini zovu apostatom. »Lutoranstvo« one godine već pomalo prodire u Istru.

Roman »Presječeni puti« svršava u crkvi Majke Božje na Trsatu. Na katafalku mali je lijes s glavom viteza, Bayardova kova, koju je sestra kliškoga junaka, Jelera, ot kupila od Turaka, da se njome ne razmeću. I ona je u drevnom hramu, gospodja Jelena, koja nas svojom uzvišenom sestriškom ljubavi sjeća jedne dobre Engleskinje Miss Meg, kćerke Tome Morusa, koja se je dvije godine prije kad su joj očevu glavu nabili na londonske bedeme, ispela noću na njih i odnijela dragocjene ostatke svoga neumrlog oca. U romanu je i naša Istra, kugom i ratovima opustošena, sa svojim bijednim i do srži iscrpljenim kmetovima, sa svojim barunima i njihovim kaštelanima, ali i sa svojim poštivnim Pavlincima, pravim božjim službenicima i tješiteljima izmučenoga naroda.

NIJE MOGAO DOBITI NAGRADU ZA TO ŠTO NIJE PROMIJENIO PREZIME

Rijeka, septembra 1937. (Sag.) Na Rijeci se je vjenčao jedan naš domaći riječanin (Puhar Franjo). Budući da svaki vjenčani par ima pravo na nagradu od 500 lira uputio se je i on u fašističku organizaciju i tražio pripadajuću nagradu. Bile su izvršene već sve formalnosti za isplatu, ali najednom uoči činovnik za isplatu, da mu ime nije talijanskog porijekla, te mu kaže, da mora prije promijeniti ime. Puhar nije htio promijeniti prezime i ostao je bez nagrade.

Riječko brodogradilište bit će preneseno u Veneciju

Rijeka, septembra 1937. (aag) Poznato je da je odmah po dolasku Talijana u Istru prenesen puljski Arsenal u Veneciju, čime je bila pogodjena ne samo Pula, nego i čitava južna Istra. Ovih dana saznajemo, da će istu sudbinu doživjeti i riječko brodogradilište i to odmah po završetku još jedne torpiljake, koja je sada u izgradnji. Time će Rijeka dobiti još jedan ekonomski udarac.

PROMET TRŽASKE LUKE

Trst, septembra 1937. — (Agiš) — Kljub vsem upom, s katerimi so se vedno tolažili tržaški fašistični gospodarski in drugi krogi je promet v tržaški luki še vedno v nazadovanju. Pogodbe, ki jih je Italija vodila z Avstrijo in ki so imele namen usmeriti večino avstrijskoga uvoza in izvoza skoraj tržaško pristanište, niso očividno imele nobenoga pozitivnega uspeha. Ravno te dneve so vodili zastopniki avstrijskega in italijanskega trgovskega ministarstva ponovne dogovore o pospešitvi avstrijskega prometa čez tržaško luko.

PREDAVANJE I. GRAHORA V »TABORU«

V društvu »Tabor« v Ljubljani je 23. t. m. predaval naš rojak Ivo Grahor o »Organizaciji duhovnega sveta in kulture«. — (Agiš)

RIJEČKI NAČELNIK PODNIO JE OSTAVKU

Rijeka, septembra 1937. (Sag.) Između našeg načelnika Colussi-a i mladog fašiste Bianchi-a dogodio se incident u kojem je načelnik grubo vredjao Bianchi-a, te je konačno stvar imala svršetak pred riječkim sudom. Načelnik je osuđen po tužbi Bianchi-a na 5.000 lira globe bezuslovno i tri mjeseca zatvora uslovno na pet godina.

Interesantno je spomenuti, da je Bianchi bio pozvan od riječke fašističke organizacije, gdje mu se je prijetilo sa samokresom ako podnese tužbu protiv gradskog načelnika.

Colussi se je istakao kao veliki protivnik našeg stanovništva, te su njegovom zaslugom mnogima oduzete obrtne dozvole a naročito za gostione a istodobno se i kao veliki protektor svojih najbližih prijatelja. Za vrijeme njegovog četiri godišnjeg načelnikovanja privredno stanje se u mnogome pogoršalo. Novi načelnik nije još postavljen, ali se spominje da će biti postavljen Eneo Perugini, sada u Opatiji.

Povodom gornjeg događaja bio je prisiljen da podnese ostavku.

— Zasedba Santandera se je praznovala po vsej Juljski Krajini. Raz sedežev fašjev so visele zastave in tudi vsi javni lokali na deželi so morali razobesiti zastave, ne da bi sploh videli, zakaj gre ali pa da bi jim kdo rekel, čemu pozet tako nacionalno slavlje. Sicer pa so se ljudje temu že privadili in nihče sploh niti ne vprašuje po vzroku.

— Kobariid — Ker so se pregrešili proti predpisom radi izsekavanja gozdov, so bili kaznovani od upravnih oblasti Koren Franc, star 38 let, Koren Josip, star 23 let in Koren Franc, star 22 let, doma iz okolice Kobarida.

— Radi bega čez mejo je bil naznanjen gorškemu sodišču Viktor Zović, rojen v Galežanu pri Puli, doma pa v Gorici. Pred letom dni se je vrnil iz konfinacije, kjer je prebil pet let deloma na Ponzi, deloma pa v ječi in na Tremithi.

— Tržič. Blizu delavske kolonije bodo pričeli v kratkem graditi veliko moderno vojašnico.

DROBNE VESTI IZ NAŠE DEŽELE

— Gerovo. — Na 200 lir denarne kazni in 8 mesecev zapora je bil obsojen Josip Nikolavčić, ker je zbiral in si prisvajal vojne ostanke. Kazen je pogojna.

— Gorica. — Finančna straža je naznanila sodišču već oseb radi tihotapstva konj in drugega. Med njimi so sledeći: Valentinič Leonard, star 39 let, iz Idrije, Felc Anton, 24 let, iz Idrskega, Bratina Leonard, 41 let iz Kamnege, Kos Josip, 34 let iz Idrije, Lukančić Julij, 24 let iz Medvedjega brda. Felc Josip, 70 let iz Idrskega, Murovec Josip, 26 let iz Idrije, Špič Justin, iz Selc. Bremec Josip, 32 let iz Zaloga, Vončina Gertrud, 49 let iz Zaloga, Likar Alojz, 26 let, Jereb Ferd, 26 let iz Čekovnika, Torkar Matej, 70 let iz Podbrda, Milkuž Ivan, 32 let z Ledin, Kusterle Jakob iz Grahovega, Brove Andrej z Bukovega, Močnik Matej iz Kanomlje, Bogataj Ivan iz Drežnice, Likar Anton z Vojskega, Krašna Franc iz Vipave, Kobal Viktor iz Nabrežine, te še okoli 30 drugih. Nekateri med njimi so bili obsojeni na zelo stroge kazni, tako Valentinič Leonard in Felc Anton vsak na eno leto in pol zapora ter na 32.000 lir denarne kazni, na eno leto nadzorstva, Bratina Leonard in Kos Josip vsak na eno leto zapora in 32.000 lir kazni, Lukančić Julij na 14.000 lir. Murovec Josip in Brenc Josip na 7.200 lir, Daks-kobler Franc, Močnik Matej, Milnar Josip, Rupnik Ivan in Seljak Andrej na 3.800 lir, Julij Lukančić na 4.800 lir.

— Gorica. — Leonard Kacin, star 60 let in stanujoč na Placuti, je bil obsojen na 200 lir pogojno, ker je prodajal kruh, ki je vseboval već vode kot je predpisano. Kazen se mu ne upiše v kazenski list.

— Idrija. — V Idriji se je ustanovil fašistični univerzitetni krožek, ki bo nosil ime po Valentinu Habetu, domaćinu, ki je padel v bojih v Africi.

— Kobla glava. — V hiši Alojza Meržeka je nastal velik požar, ki se je kmalu raztegnil na dve sosednji gospodarski poslopji. Ves trud domaćinov, da bi oženj pogasili je bil zaman. Šele gasilcem se je posrečilo požar omejiti. Vzrok požara ni znan.

— Miren. — Šeststo lir nagrade je dobl Josip Cotič, ker mu je žena rodila dvojčke.

— Postojna. — Na nedeljo 26. t. m. se je ustanovila v Postojni sekcija vojnih dobrovoljcev. Ustanovitev so se udeležili tovariši iz Jul. Krajine in »Dalmatinke«.

— Postojna. — Kot fašistični zaupniki krajevnih odsekov postojanskega dopolavora so bili imenovani za Veliki potok Izak Fara, za Žago Vincenc Tolmer, za Hrašnje Krma Franc, za Zalog pa Bizjak Vladimir.

— Sredpolja. — Na velikem vojaškem pokopališču dokončujejo novo kriptu, v kateri bo shranjenih 60.000 vojakov, katerih imena so znana in 40.000 ostalih neznanih.

— Šmihel pri Gorici. — Oblasti so pozvale domačine, da izroče vse spomine, ki jih hranijo na vojno, slike, in slično, kar bi lahko »dokumentiralo heroično gesto italijanskih borbeve«, vojaškemu muzeju, ki se urejuje na Šmihelu pri Gorici.

— Števerjan. — V Števerjanu je neznanec ukradel Francu Rakušu 2.000 lir gotovine. Rakuš je tatvino opazil šele čez nekaj časa, ker je imel denar skrit pod blazino v postelji.

— Vipava in St. Vid nad Vipavo. — Goriski prefekt Orazi je izvršil inspekcijo v občinah Vipavi in v St. Vidu nad Vipavo. Pri tem se je zlasti zanimal za fašističke organizacije in za njih delo. Pohvalil je vse odgovorne in jim dal novih nalog.

su Labinština i raška dolina sastavni dijelovi pazinskog kotara. Tu počinje da bije novi puls ekonomskog i socijalnog života i taj će život imati jači uticaj na naš svijet nego naše tradicije i nego njihovi dekreti.

Strma je nova cesta, što ide u Barban, ili zapravo ispod Barbana. Divna široka automobilska cesta, nagnuta ko so na zavoja poput željezničke pruge, miriše na novi asfalt. Još nije izgrađena pa odskaje krupan pljesak sa nje. Za pješaka, seljačka kola i biciklistu skoro neprirodna zbog jakih nagiba. Sve misliš, izgubit ću ravnotežu i otići po nagibu dolje. To je potpuno nova cesta, koja ide od Barbana na Prodol i Mrčanu i predstavlja najkraću vezu Rijeka—Pula. Tako neki autobusi sa Rijeke za Pulu idu starom cestom preko Divšića i Vodnjana, a drugi kraće ovom novom preko Prodola i Mrčane.

Eto Barbana. Sa široke ceste ide u nj manji krak, už i strm. Na placu u Barbanu ima jedan bar. Nisam zapamtio kako se zove: Bar Garibaldi ili Savola ili tako nešto. Prema tome »baru« je piljar koji prodaje voće i povrće. Veliki kupi lubenica, lijepe velike talijanske breskve, šljive i kruške. Radni je dan i to je mnogo za nekadašnji mali Barban. Znači mijenjaju se potrebe i način potrošnje. Na putu pod barom je nekakav veliki autobus i do njega prikolica autobusa. Inače izvana nikakvih promjena nema u središtu ove nekad

najhrvatskije općine u Istri. Samo iznutra nastaju promjene: eto neće tamo iza ugla izaći više pop Kirac, koji je tu prikupio najviše od svoga materijala za povijest našega naroda u Istri, ni kanonik Pindulić, ni onaj nadobudni pjesnik Roverije, čije pjesme su brzo umukle u ratnom i poslijeratnom darbaru, neće izaći iz stare općinske kuće iznad lože aglini tajnik Mirko Čubrančić, Bašćanin, ni iz stana učitelja Drnjevića neće zazvučati hrvatske melodije. I učeni seljak Ante Brgić iz Manjdvorci u suknenom koretu neće se dostojanstveno i značajno uspeti po kamenitim stubama u općinsku zgradu. Sad se u Barbanu vidi bar Garibaldi, vide se prikolice autobusa što prevozi radnike u rudnik, vide se lubenice. Tamo naokolo rasuta su hrvatska sela barbanske općine: Šajini, Vrbočki, Rakalji, Belavici, Bratelčići, Hreljići, Manjdvorci, Purnjan, Puntera. Kakve promjene nastaju u tim selima, u kojima nikad nije bilo Talijana, ni pošte, ni žandara, ni financa? Koliko ima još ovdje onih starih, tvrdih, čvornovatih i neukih, ali dobrih i vjernih naših ljudi?

Oj vi, aršinaloti i aršinalotski sini, što ste prije dvadeset pet godina tako sa visokoga gledali na divlje Brbance, koji sa zlatnom »zvizdom« u uhu, — i sam načelnik velike brbanske općine stari Ivan Mirković, seljak iz Puntera je nosio takvu »zvizdu« u uhu, — ili sa muškom špingulom, u dugom krožetu, sa bličestem drinka pod pazuhom dolaze

Za JESEN, KIŠU I Blato

7025—44

Tople kućne papuče izradjene od vunenog filca sa kožnim djonom i filcanim međudjonom. Neophodno potrebne svakoj domaćici. Ženske Din 39.—, muške Din 49.—

78655—658

Posljednja novost. Elegantna ženska kaljača. Gornji dio izradjen od lakog elastičnog materijala, te zbog toga neobično udobna pri hodu.

1977—64728

Za oficire, podoficire, žandarme, policajce i druge službenike, ne čete naći podjednake obuće od ove. Izradjene su od čvrstog boksa sa kožnim djonom.

98157—660

Elegantne i jake muške kaljače sa specijalnim pojačanim djonom. Čuvaju Vaše cipele od vlage a kuću od blata.

4644—44724

Najprikladnija djevojačka cipela za štrpaci od jake kože sa španjom i kožnim djonom.

2495—6424

Posljednja novost. Elegantna damska cipela od crnog diptina, koji potpuno zamjenjuje semiš, sa poluvisokom petom i kožnim djonom. Podesna za svaku priliku.

3762—64700

Visoke dječje cipele od jake, masne i nepromokive kože sa kožnim djonom. Vrlo podesne školskoj djeci za kišu i blato. Od 31—34 Din 69.—, od 35—38 Din 79.—

Našim mušterijama spremili smo veliki izbor obuće za svako vrijeme, za svaku priliku, a za takve cijene, koje odgovaraju svakom džepu.
DODITE, UVJERITE SE!

Rata

u Pulu, gdje ste vi danas? Kao pljeva po vjetru razneseni ste po svijetu, a ovi brkati Brbanci još su tu. Ali i mnogo više: sva jačina naša narodna u Istri može, danas da počiva samo na tim ljudima, što još nose bičiste od drinaka i suknene korete, kreću se po malim stazama osamljenih sela, kud automobili ne jure i ne idu na plaćeni rad u rudnike. Samo ti ljudi mogu da ostanu izolirani i bar nekoliko nezavisni, po svojim usamljenim zaseocima. A zemlju — zemlju neće im dirati. Pokazalo se da ovima u gradu ni malo ne rastu zazubice za tom našom tvrdom brbanskom zemljom.

U »baru« barbanskom — zanimljivo je kako narod dosljedno zove gradić Barban, barbanski, a cio kraj Brbanština, brbanski, — u tom barbanskom baru izgleda isto tako siromašno i jadno kao i u toj krčmi dok se drukčije zvala. Samo ima jedna novost, originalna barbanska. Točli se pivo na čaše, svježe, izvrsno pivo, ledeno, ali bez pjene, jer se točli iz bureta na prostu vinsku »lakomicu« (pipu) kao vino. Eto jedan istarski izum, izum kakvog ni česi ne-

maju. Patent barbanskog bara! U baru su dva računika, Triesteini, duhoviti, nezadovoljni, govore o tome, da li je moguće da je u Rusiji poginulo dvjesto hiljada radnika kod gradjenja velikog kanala, kako su to neke novine javile. I slažu se u tome, da to nije moguće. Srču tršćanski radnici pivo tu u barbanskom baru, a dva seljaka, baš sa bičistima, mršavi, crveni, brkati, sjede za stolom podalje i kao da nešto šapću, kao da kuju urotu. Uvijek su oni kovali tako urote i šaptali po uglovima, i znali su da su drugo nešto gospoda u šarom, i to im je ostalo. Kažu da su na Brbanštini opet na veliko oživjele kradje. Možda i ovi snuju nešto. Ali te kradje, koje po malo dobijaju od vlašćkoga lika apaški, nisu najviše moralno zlo, koje može tu da se vidi.

Inače Barban je tih, potpuno tih, kao i uvijek. Alarmantni su i sami koraci po praznoj placi. Kroz barbanska vrata idemo dalje.

U Svetoj Mariji od Zdravlja djeca me na cesti pozdravljaju:

— Bon giorno!

— Bog daj, — odgovaram.

— A, si čuja, ča je reka uni čovik? Je reka: Bog daj.

— A ki je uni čovik?

— Niki brižan, ki nima nideri nikoga.

Tako su mala djeca kod Svete Marije utvrdila svoj identitet.

Na seoskom groblju ima nešto svijetla. Saznajem da se utopio Paškvalin Belavić iz Belavići, — potomak onog župana Belavića, što se navodno valjda pijanom kanoniku Stankoviću prikazao u kraljevskom plaštu, — ovaj Paškvalin Belavić je bio radnik, po malo nastran i kicoš i pijanac, bio niz godina na radu u Francuskoj, sad je bio sa ženom na sajmu u štinjanu, putem se sa ženom posvajao, razbio joj kamenom glavu i misleći da ju je ubio, otišao i utopio se u plitkoj i kaljavoj seoskoj lokvi. Mislim da je Paškvalin bio prvi seljak na Brbanštini, koji je prije rata nosio kravatu i tako mi njegovo samoubijstvo u pijanstvu izgleda opet kao jedna posljedica uticaja civilizacije na seljaka.

Na nebu se dižu oblaci, žurim na novu cestu, da sačekam autobus za Pulu.

Miho Krvavac

VIJESTI IZ ORGANIZACIJA

IZ DRUŠTVA »ISTRA« U ZAGREBU
ZERJAVICEVA ULICA BROJ 7.

Šeste »usmene novine« u omladinskoj sekciji

Omladinska sekcija priredjuje u subotu, 20. o. m. j. u 8 sati navečer šeste »usmene novine« sa zanimljivim programom. »Usmene novine« održavaju se u društvenim prostorijama. Pozivljemo omladinu i ostalo članstvo, da prisustvuju usmenim novinama.

Isključeni iz Udruženja

Od Udruženja »Istra—Trst—Gorica« u Beogradu primamo:

Rješenjem odborske sjednice od 24. septembra o. god. — Vidović Vjekoslav, rođen 28. IX. 1909. g. u Zadru, isključen je iz udruženja s razloga, što je zaposlen u paviljonu jedne strane države na beogradskom sajmu nosio na ruci i trobojku dotične države.

Molimo bratska društva da to prime na znanje umjesto drugog obavještenja.

VJENČANJA ČLANOVA »ISTRE« U SUŠAKU

U Senju dne 5 augusta 1937 vjenčao se je Poplatnik Milan, činovnik Jadranske Plovidbe u Sušaku sa gđicom Ankicom Magaš iz Senja.

U Sušaku dne 12 septembra 1937 vjenčao se je Julijan Jerina, vlasnik autogaraže »Jadran« u Sušaku sa gđicom Linom Hero iz Sušaka.

U Zagrebu dne 19 septembra 1937 vjenčao se je Rudolf Stupar, činovnik Katastarske uprave u Sušaku sa gđicom Dragicom Kamenar iz Sušaka.

Našim članovima i zemljacima želimo mnogo sreće i zadovoljstva.

»Istra« Sušak

Poziv na glavnu godišnju skupštinu »Istre« u Splitu

Udruženje emigranata Jugoslovena iz Južne Krajinice i Zadra »Istra« u Splitu pozivlje ovim putem svoje članstvo na svoju III. redovitu glavnu godišnju skupštinu i to za dan 17. oktobra 1937. u 9 sati u restauraciji »Puntigam« na Lovretu sa sljedećim dnevnim redom:

1. Riječ predsjednika;
2. Izveštaj tajništva i blagajne;
3. Izveštaj nadzornog odbora;
4. Razrješnica staroj upravi;
5. Biranje novog upravnog i nadzor. odbora;
6. Eventualija.

IZLET BEOGRADSKOG DRUŠTVA LADJOM U SMEDEREVO I OKOLICU

Za nedjelju 3. oktobra o. god. vrši naše udruženje, za svoje članove i prijatelje, pripreme za izlet u Smederevo i okolice. Ladju polazi sa beogradskog oristanista u 7 sati ujutro, u Smederevo se stiže u 9.30. Po dolasku u Smederevo grupa izletnika opredijeli se, da osim Smedereva razgleda i bližu okolicu. Iz Smedereva se polazi u 18.30 dok se u Beograd stiže 21.30 — Izletnička karta za Smederevo i natrag stoji Din. 19.50. Udruženje medjutim nastoji da na te karte (pošto se radi o većem broju izletnika) dobije popust. Voda puta pobrinut će se na pristaništu za karte, stoga u nedjelju u 6.30 da budete svi već na pristaništu.

Udruženje »Istra—Trst—Gorica«, Beograd

NAŠI POKOJNIKI

† JOSIP TUHTAN

20. ovog mjeseca umro je u Zagrebu nakon teške bolesti Josip Tuhtan, 63 godine star, finansijski podpredsjednik u muru, rodom iz Pazinštine, Počivao u miru, a rodbini naše saučesće.

— V Ljubljani je 25. t. m. umrla naša rojakinja Jospina Vončina, doma iz Idrije. Naj počiva u miru, žalujoćim naše sožalje! — (Agis)

Mjesto vijenca

na odar blagopokojne Nade Mihovlović darovao je konzorcij lista »Istra« 200 dinara Socijalnom otkjeku društva »Istra« u Zagrebu.

IZ UPRAVE:

Gospodica Mary Vidošić, naša povjerenica za Ameriku, dostavila nam je 4 dolara i to: 2 dolara kao jednogodišnju pretplatu za g. Joseph V. Vidosic, Esq — Georgia School of Technology, Atlanta, Georgia — i 2 dolara kao jednogodišnju pretplatu za g. Francis Brklačić, e o Royal Consulate General of Yugoslavia, 745-5th Avenue — New-York, N. Y.

Najtoplije se zahvaljujemo.

Vsem naročnikom lista »Istra« v Celju in okolici

Javljam vsem naročnikom našega lista, da je g. Drago Bradac, Celje, Mariborska c. 1 prevzel poverljivost našega lista za Celje in okolice.

Prosim da se v vseh zadevah našega lista obraćate na gospoda Draga Bradaca.

RADI POMANJKANJA PROSTORA

a i radi drugih razloga, morali smo iz ovog broja izostaviti više članaka i vijesti, pa molimo dopisnike i saradnike da to uvažavaju i da nas i nadalje pomažu svojom suradnjom.